

דבר העורכת

עדי יוכט

הימים הם ימי מלחמה. ימים של כאב, פחד, תסכול ועצב. בשנה אקדמית מקוצצת שלא דמתה לשום שנה קודמת, כאשר קרוב למחצית מחברי.ות מערכת כתב העת נקראו להתגייס לשירות מילואים, התעקשנו להמשיך לחקור, לערוך, ליצור ולקיים שגרה מסוימת במקום שמזמן איבד אותה. זוהי בחירה אזרחית-אקדמית טריוויאלית, לכאורה, אבל בה בעת אמיצה ומשמעותית (ולעיתים גם בלתי אפשרית). עקבות המלחמה מוטבעות על, ומולחמות לתוך, כרך זה, אשר מוקדש לזכרו של **יובל קסטלמן ז"ל**. יובל קסטלמן, בוגר הפקולטה למשפטים במכללה למינהל, נהרג בנובמבר 2023 במהלך פיגוע ירי באזור ירושלים. קסטלמן הסתער על שני מחבלים ונורה על ידי חייל צה"ל במילואים שסבר בטעות שהוא מחבל. פרשת המתתו של יובל קסטלמן כתוצאה מירי בשוגג היוותה מצע מעורר השראה טרגי לדיון במאמרו של אסף הרדוף, אשר פותח גיליון כללי זה. **אסף הרדוף** בוחן באופן ביקורתי הוויה אנושית של ירי מקרוב לעבר ראשו של אדם שנכנע. בניגוד למעצר שבוצע כנגד המעורב בהמתתו של קסטלמן בחשד להמתה בקלות דעת, עבירה לפי סעיף 301 לחוק העונשין, התשל"ז-1977, המאמר טוען כי בין שבמסגרת מלחמה ובין שלא, לא ניתן לכנות ירי מקרוב לעבר ראשו של אדם שנכנע "המתה בקלות דעת" מבחינה דוקטרינרית, ולא ראוי לעשות כן מבחינה נורמטיבית.

המאמר השני בכרך מפורסם אף הוא על רקע נסיבות מותו הטרגי, ובטרם עת, של מחברו. כותב המאמר, **יהונתן חסון ז"ל**, נהרג בתאונה בגרמניה במהלך שלבי העריכה הסופיים של המאמר. הוא היה עמית מחקר במרכז לקרימינולוגיה בפקולטה למשפטים באוניברסיטת אוקספורד ובמרכז לחקר משפט, פשיעה וחברה בפקולטה למשפטים באוניברסיטת חיפה. מאמרו של חסון עוסק באפשרות שממצאי תחקיר צבאי או בירור שנעשה על ידי מפקד בצבא עשויים להיזקק כנגד החייל בהליך משפטי פלילי. המאמר בוחן אם המשפט הישראלי מתמודד עם האפשרות שזכויותיו של החייל ייפגעו בשל כך, ומהם האמצעים שאותם יש לנקוט כדי למזער פגיעה אפשרית בזכויות החייל. בניגוד לתחקיר הצבאי המבצעי שנהנה מחיסיון מכוח החוק, תחקיר אחר אינו נהנה מהגנה דומה, ולטענת המחבר, מצב זה רחוק מלהשביע רצון. בהמשך לכך, מוצע במאמר מתווה להגנה על זכויות נחקרים בעת ביצוע תחקירים בצבא.

המאמר השלישי בכרך הוא מאמרה של **נגה שמואלי-מאיר**. חרף החשיבות הרבה שנודעת לגילם של נאשמים בהליך הפלילי, המאמר מצביע על היעדרם של כללים מפורשים לקביעת גילו של הנאשם כאשר מועד לידתו אינו ידוע. המאמר עומד על יתרונותיהם וחסרונותיהם של הכלים הרפואיים והפסיכולוגיים לקביעת גילו של נאשם, ועל רקע זאת מציע כלים משפטיים לבתי המשפט בבואם להתמודד עם אי-ודאות ו/או עמימות ביחס לגילו של נאשם. המחברת קוראת למחוקק לעגן חזקה משפטית לקביעת גיל בדין הפלילי תוך שהיא בוחנת את החקיקה בתחום המשפט האזרחי ואת הדינים הזרים בהקשר זה.

המאמר הרביעי בכרך הוא מאמרו של **דנה דרזנין ושיירי רגב-מסלם**, אשר מתעניינות במהות תפקידו של עורך הדין. הן מציגות את התפתחות התפיסה של עריכת דין שיתופית. במובחן מעורך הדין השיתופי אשר חותר להשגת פתרון המקובל על כל הצדדים, עורך הדין האדוורסרי נאבק לנצח את יריבו באופן מוחץ. על רקע עליית קרנה של תפיסת עריכת הדין השיתופית, מתמקדות הכותבות בהליכים של גירושין בשיתוף פעולה. במובחן מספרות המחקר שבדקה את המעבר מעריכת דין מסורתית לעריכת דין שיתופית באמצעות קיום ראיונות עם עורכי דין שיתופיים, הכותבות בוחרות להתמקד במי שהוכשר לעריכת דין שיתופית, אך בחר להמשיך לעסוק בעריכת דין מסורתית. הן בדקו מהם החסמים אשר לגישת עורכי דין אלה מנעו מהם לעבור לעסוק ב"גירושין בשיתוף פעולה", כיצד הם תופסים את תפקידם כעורכי דין והאם הם מיישמים פרקטיקות כלשהן מהמודל של גירושין בשיתוף פעולה במסגרת עיסוקם בעריכת הדין המסורתית.

המאמר החמישי של **נטע נדיב** מציע מחקר אמפירי בתחום המנהל השיפוטי תוך שימוש בתאוריות מתחום קבלת ההחלטות. נדיב מתעניינת בשאלה מהי ההשפעה של עומס שיפוטי על הליכי קבלת החלטות שיפוטיות – בכלל, וכיצד עומס שיפוטי משפיע על קבלת החלטות שיפוטיות בתיקים שהסתיימו במתן פסק דין או בפשרה – בפרט. בחינת השאלות נעשתה ביחס למאגר של 1,000 תביעות קטנות אשר נדגמו מכל מחוזות בתי משפט השלום.

המאמר השישי בכרך הוא מאמרו של **עומר דוד**. דוד מתחקה אחר השימוש הנרחב שנעשה במושג "מכת מדינה" וטוען שלא ניתן למצוא לו פרשנות אחידה וחד-משמעית. לטענתו אין בנמצא קריטריונים ברורים שבעזרתם ניתן להגדיר תופעה מסוימת כמכת מדינה, ובהיעדרה של הגדרה חד-משמעית למושג, נוטות הרשויות השונות לאפיין תופעות מגוונות כ"מכת מדינה". לטענת המחבר, השימוש השגור במושג "מכת מדינה" פוגע בציבור בכללותו, בזכות לשוויון ובעקרון אחידות הענישה. זאת ועוד, שרירותיות השימוש במושג פוגעת באמון הציבור במערכת המשפט, זאת משום שהן המחוקק והן בתי המשפט נוהגים ביד קשה ומחמירים בענישה ביחס לתופעות שסווגו כמכות מדינה. המאמר מתחקה אחר סיבות אפשריות לשימוש שנעשה על ידי המחוקק ובתי המשפט במושג "מכת מדינה". בסיום המאמר מוצעות דרכי פעולה לצמצום השימוש השגוי במושג "מכת מדינה", אשר הפך ל"מכת מדינה", במילותיו של המחבר.

המאמר האחרון בכרך הוא מאמרו של **מתן בלור פינקלמן**. בלור פינקלמן מתעכב על תורת המשפט המנהלי ובוחן באופן ביקורתי מה נחשב במשפט הישראלי לפגיעה ברגשות דתיים, כזו אשר התחשבות בה אינה עולה כדי שיקול זר ואינה מהווה עילה לפסילת החלטה מנהלית. המחבר מציג את ההבחנה המקובלת במשפט, לפיה כאשר הפגיעה ברגשות נובעת מהיתקלות של הנפגע באירוע ממשי, ניתן להתחשב בפגיעה שהוא חווה, ואילו כשרגשותיו של האדם המאמין נפגעים רק משום שהוא יודע על כך שאדם אחר עובר על ההלכה, לא ניתן להתחשב בפגיעה זו כשיקול בקבלת ההחלטה המנהלית. לטענת המחבר, למרות קסמה האינטואיטיבי של הבחנה זו, קשה להצדיק אותה. בהמשך המאמר בודק הכותב איזו מבין שתי גישות קלסיות בפילוסופיה של הרגשות יכולה להצדיק את ההבחנה הנ"ל.

לסיום אני מבקשת להודות לכל מי שעמלו והתאמצו כדי שכרך זה יראה אור. בראש ובראשונה, אני מודה לעורכי המשנה המעולים והמסורים מיתר אדרי, תום לאלו, רעות סבן ונועה ברדוגו אשר ליוו את העבודה על הכרך. תודתי והערכתי מסורות גם לחברי.ות מערכת כתב העת, הערכת הלשונית, דבורית הרכבי, והקוראים.ות האנונימיים של המאמרים. אחרונים אני מודה ליהודית מושקובסקי שציינה את הציור על הכריכה, לסטודיו ארטיק על עיצוב הכריכה ולנבו המוציאה לאור.